

V E N D I M
Nr.49, datë 2.6.2001

“NË EMËR TË REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË”

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, e përbërë nga:

Fehmi Abdiu,	Kryetar i Gjykatës Kushtetuese
Zija Vuci,	Anëtar i “““
Gjergj Sauli,	Anëtar i “““
Alfred Karamuço,	Anëtar i “““
Kristofor Peçi,	Anëtar i “““
Tefta Zaka,	Anëtar i “““
Petrit Plloçi,	Anëtar i “““
Sokol Sadushi,	Anëtar i “““
Kujtim Puto,	Anëtar i “““

me sekretare Arbenka Lalica, më datën 31.5.2001, mori në shqyrtim në seancë gjyqësore me dyer të hapura çështjen nr.52 Akti që i përket:

1. PARTIA SOCIALDEMOKRATE, përfaqësuar nga Kryetari, Skënder Gjinushi.
2. PARTIA ALEANCA DEMOKRATIKE, përfaqësuar nga zoti Arben Demeti, me aktpërfaqësimi.
3. PARTIA BASHKIMI PËR TË DREJTAT E NJERIUT, përfaqësuar nga Kryetari, Vasil Melo.
4. PARTIA DEMOKRATE, në mungesë.
5. PARTIA BASHKIMI DEMOKRAT, në mungesë.

SUBJEKTE TË INTERESUARA:

1. KUVENDI I REPUBLIKËS SË SHQIPËRISË, përfaqësuar nga zoti Viktor Gumi, me akt-përfaqësimi.
2. KESHILLI I MINISTRAVE I REPUBLIKES SE SHQIPERISE, në mungesë.
3. KOMISIONI QENDROR I ZGJEDHJEVE, përfaqësuar nga zoti Sokol Lamaj, me aktpërfaqësimi.
4. PARTIA SOCIALISTE, përfaqësuar nga zotërinjtë Zamira Çaka dhe Spartak Braho.
5. PARTIA DEMOKRATIKE, në mungesë.
6. PARTIA REPUBLIKANE, përfaqësuar nga zoti Shkëlqim Barushi, me autorizim.
7. PARTIA DEMOKRISTIANE, në mungesë.
8. PARTIA BASHKIMI LIBERAL DEMOKRAT, në mungesë.
9. PARTIA E BALLIT KOMBETAR, në mungesë.
10. PARTIA LEVIZJA E LEGALITETIT, përfaqësuar nga zoti Shaqir Hasani.
11. PARTIA AGRARE, në mungesë.

O B J E K T I:

Shfuqizimi si antikushtetues i shkronjave “ç e d” të nenit 66 dhe pikës 3 të nenit 87 të ligjit nr.8609, datë 8.5.2000 “kodi zgjedhor i republikës së shqipërisë”.

K Ë R K U E S :

Kërkuesit kanë parashtruar këto shkaqe për shfuqizimin si antikushtetues të neneve 66 dhe 87/3 të Kodit Zgjedhor:

Në shkronjën “ç” të nenit 66 të Kodit Zgjedhor serviret një formulë korrektuese e gabuar dhe antikushtetuese, si dhe lejohet një marrëdhënie abuzive antikushtetuese, sepse shpërndarja e vendeve në Kuvend midis partive nuk bëhet në raport sa më të afërt me votat e vlefshme të marra prej tyre.

- Përcaktimi i shkronjës “d” të nenit 66 të Kodit Zgjedhor është i palogjikshëm e në

kundërshtim flagrant me parimin kushtetues, sepse bën që votat e zgjedhësve për një parti të fitohen nga një parti tjetër.

- Pika 3 e nenit 87 të Kodit Zgjedhor është jo e plotë e me efekte antikushtetuese, sepse u lejon partive me elektorat të madh të regjistrojnë kandidatët e tyre si të pavarur për të fituar padrejtësisht më shumë mandate nga listat shumëëmërore.

GJYKATA KUSHTETUESE,

pasi dëgjoi relatorin e çështjes Kujtim Puto, përfaqësuesit e kërkuësve, të subjekteve të interesuar, u njoh me përmbajtjen e dokumenteve në dosje dhe analizoi çështjen në tërësi,

V Ë R E N:

1. Sistemi i zgjedhjeve për Kuvendin e Republikës së Shqipërisë përcaktohet në nenin 64 të Kushtetutës, në të cilin jepen tre komponentët kryesorë të tij. Së pari, numri 140 i deputetëve nga të cilët 100 zgjidhen drejtpërdrejt në zona njëëmërore, ndërsa 40 të tjerët zgjidhen nga listat shumëëmërore të partive ose koalicioneve të partive; së dyti, përcaktimi i numrit të deputetëve në raport sa më të afërt me votat e vlefshme të marra nga çdo parti në të gjithë vendin në raundin e parë të zgjedhjeve dhe së treti, përjashtimi nga përfitimi prej listave shumëëmërore i partive e koalicioneve që marrin përkatësisht më pak se 2.5% dhe 4 % të votave.

Ndryshe nga sa pretendojnë kërkuësit, komponentët përbërës e karakterizojnë këtë sistem zgjedhjesh si të përzier (miks), si me elementë të sistemit mazhoritar, ashtu edhe të atij proporcional. Elementë të mazhoritarit janë zgjedhja e mbi 2/3 të deputetëve në zonat njëëmërore dhe marrja për bazë e këtyre rezultateve në ndarjen e mandateve plotësuese, caktimi i numrit të saktë të deputetëve, pa lejuar rritjen e tij pavarësisht nga rezultati e nga mënyra e ndarjes së mandateve.

Elementët proporcionalë të sistemit dalin qartë nga kërkesa e nenit 64/2 të Kushtetutës për një raport sa më të afërt të numrit të deputetëve me votat e vlefshme të marra prej partive në të gjithë vendin.

Në zbatim të nenit 64 të Kushtetutës, në nenin 66 të Kodit Zgjedhor përcaktohet mënyra konkrete e ndarjes së 40 mandateve plotësuese. Në të jepen formulat që kombinojnë rezultatet në zonat njëëmërore me proporcionalitetin e ndarjes së mandateve sipas numrit të votave të marra. Në rastet kur në një ose më shumë zona kanë fituar kandidatë të pavarur ose kandidatë të partive e koalicioneve që marrin përkatësisht më pak se 2.5 e 4 %, si dhe në rastet kur partitë ose koalicionet fitojnë më shumë mandate se sa u takojnë në raport me votat e marra, zbatohet formula e parashikuar në shkronjën “ç” të nenit të lartpërmendur. Kjo formulë përjashton nga përfitimi këto subjekte elektorale dhe i ndan mandatet për të gjithë subjektet e tjera, duke u nisur nga numri i mandateve që i takon çdo partie në raport me përqindjen e votave të vlefshme të fituara dhe nga numri i mandateve të fituara në votimin mazhoritar.

Sipas kërkuësve, pika “ç” e nenit 66 të Kodit Zgjedhor është antikushtetuese sepse gjenden formula më të mira që realizojnë një shpërndarje të mandateve në përputhje të plotë me nenin 64/2 të Kushtetutës. Veç kësaj, sipas tyre, nuk është e nevojshme që rregullimet e nenit 66 të parashikohen në Kodin Zgjedhor, sepse neni 64 i Kushtetutës është i plotë dhe në bazë të tij Komisioni Qendror i Zgjedhjeve, me akte nënligjore, nxjerr rregulla për të llogaritur drejtpërdrejt ndarjen e mandateve plotësues.

Në lidhje me formulën që jepet në shkronjën “ç” të nenit 66 të Kodit Zgjedhor, duhet patur parasysh se ajo bazohet në nenin 64/2 të Kushtetutës që përcakton numrin e përgjithshëm të deputetëve të çdo partie ose koalicioni partish në raport sa më të afërt me votat e vlefshme të marra prej tyre në të gjithë vendin në raundin e parë të zgjedhjeve. Duke dhënë nocionin e raportit sa më të afërt dhe jo atë të raportit saktësisht të barabartë, Kushtetuta ka parasysh që sistemi i zgjedhjeve, i pranuar prej saj nuk është proporcional, por i kombinuar me zgjedhjet mazhoritare në 100 zonat nga të cilat jo vetëm del shumica e mandateve të Kuvendit, por mund të përcaktohen edhe drejtpërdrejt partitë fituese.

Parashtrimi nga kërkuësit i një formule që jep sipas tyre, një mënyrë të përafrimit të raportit nuk do të thotë se formula ekzistuese është antikushtetuese. Vetë Kushtetuta nuk ka vendosur një kufizim të përcaktuar në mënyrë eksplicite të këtij raporti, por ka vendosur parimet e normat për

ndarjen e mandateve në Kuvend, të cilat mund të konkretizohen nëpërmjet formulave përkatëse. Secila nga këto formula mund të jetë më e përshtatshme për rezultate të caktuara, por me sistemin e zgjedhjeve që ka pranuar Kushtetuta, që asnjëra prej tyre, nuk mund të kërkojë që të japë një raport saktësisht të barabartë midis numrit të deputetëve të çdo partie dhe numrit të votave të vlefshme të fituara në shkallë vendi.

Pretendimi tjetër se në Kodin Zgjedhor nuk është e nevojshme të parashikohen formula për ndarjen e mandateve plotësuese e, si rrjedhojë gjithë neni 66 i Kodit Zgjedhor duhet të shfuqizohet, nuk është i bazuar. Sipas Kushtetutës dhe ligjit nr.8577, datë 10.2.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë”, Gjykata Kushtetuese, duke qenë “ligjvënës negativ” vlerëson dhe shfuqizon ligjin ose pjesë të tij kur janë të papajtueshëm me Kushtetutën, por ajo nuk ka kompetencë të vlerësojë nëse ligji a pjesë të tij janë të nevojshëm. Kjo është kompetencë e vetë organit ligjvënës, i cili në rastin konkret ka vlerësuar nevojën e parashikimit në Kodin Zgjedhor të formulave e rregullave të tjera për ndarjen e mandateve plotësuese, sidomos në rastet kur disa subjekte elektorale përfitojnë jo vetëm mandate plotësuese që u takojnë atyre, por edhe kur ndajnë mandate plotësuese që i korrespondojnë votave të marra nga subjektet e tjera që përjashtohen nga ky përfitim.

Përsa sipër, Gjykata Kushtetuese arrin në përfundimin se shkronja “ç” e nenit 66 të Kodit Zgjedhor nuk vjen ndesh me sistemin zgjedhor të sanksionuar në nenin 64 të Kushtetutës dhe, si rrjedhojë, kërkesa për shfuqizimin e saj duhet rrëzuar.

2. Neni 66 shkronja “d” i Kodit Zgjedhor ka këtë formulim: “Në qoftë se një kandidat i përbashkët i dy apo më shumë partive që nuk janë në koalicion zgjidhet deputet i një zone njëemërore, për efekt të llogaritjeve të shkronjës “c” konsiderohet se mandatin e tij e ka fituar ajo parti që ka fituar më shumë vota në shkallë vendi në raundin e parë, përveç kur partitë kanë rënë dakord ndryshe”.

Formulimi i dispozitës së mësipërme është antikushtetues, sepse vjen në kundërshtim me parimet e sanksionuara në nenet 1 pika 3 dhe 45, pika 4 të Kushtetutës për qeverisjen mbi bazën e zgjedhjeve të barabarta dhe për vlerësimin e barabartë të votës.

Nga përmbajtja e shkronjës “d” të nenit 66 të Kodit Zgjedhor del se në të gjitha rastet, kur dy ose më shumë parti paraqiten në zgjedhje me kandidatë të përbashkët, dhe ky i fundit ka fituar në zonën zgjedhore, për efekte të ndarjes së mandateve plotësuese vota e shumë zgjedhësve do të vlerësohet në favor të partisë tjetër dhe jo në favor të partisë për të cilin ata kanë votuar. Ky qëndrim cenon kështu parimin e votës së barabartë që sanksionohet në nenin 45 pika 4 të Kushtetutës.

Caktimi i mandatit me marrëveshje midis partive vjen në kundërshtim edhe me parimin kushtetues të parashikuar në nenin 1 pika 3 të Kushtetutës për qeverisjen mbi bazën e një sistemi zgjedhjesh të barabarta, sepse krijon kushte që të marrin mandate e të dalin fituese parti me më pak zgjedhës. Nga ana tjetër, marrëveshja mund të çojë në deformimin e formulës, sepse lejon partitë me elektorat të madh që në zona zgjedhore të sigurt për to t’i regjistrojnë kandidatët e tyre si kandidatë të përbashkët me parti me pak elektorat, duke ua kaluar formalisht mandatin e deputetit këtyre partive, me qëllim që të fitojnë më proporcional më shumë mandate nga sa u takon.

Sa më lart, shfuqizimi i shkronjës “d” të nenit 66 të Kodit Zgjedhor, do të lejojë që mandati i deputetit të përbashkët t’i llogaritet secilës parti në proporcion me votat e marra nga ato në atë zonë zgjedhore.

3. Kërkuesit kanë kërkuar edhe shfuqizimin e pikës 3 të nenit 87 të Kodit Zgjedhor në pjesën që lejon të votohet për subjektet elektorale (partitë politike) në ato zona ku nuk kanë paraqitur kandidatë, duke pretenduar se ashtu siç është formuluar Kodi Zgjedhor u lejon partive me elektorat të madh që në zona zgjedhore të sigurt për to t’i regjistrojnë kandidatët e tyre si kandidatë të pavarur, me qëllim që të fitojnë më shumë mandate nga lista shumëemërore. Po sipas kërkuesve, fjalia e fundit e pikës 3 të këtij neni e formuluar: “Fleta e votimit për subjektet zgjedhore është e njëjtë për të gjitha zonat e zgjedhjeve” është pa kuptim e duhet interpretuar vetëm për partitë politike, por jo për gjithë subjektet zgjedhore, sepse sipas nenit 2 pika 25 të Kodit Zgjedhor në këta të fundit përfshihen edhe kandidatët e pavarur.

Gjykata Kushtetuese nuk gjen elementë antikushtetues në përcaktimet të pikës 3 të nenit 87 të Kodit Zgjedhor.

Sipas nenit 68 të Kushtetutës, rregullat për organizimin dhe zhvillimin e zgjedhjeve përcaktohen nga ligji për zgjedhjet. Ky i fundit (pra Kodi Zgjedhor) ka përcaktuar se zgjedhësi voton me dy fletë të veçanta votimi, një për kandidatët që konkurrojnë drejtpërdrejt në zonë dhe tjetra për

partitë politike që konkurrojnë në zgjedhje. Përcaktimi i mënyrës së votimit si më sipër ka vlerat e veta, sepse nëpërmjet votimit edhe për partitë që nuk kanë vënë kandidatë në një zonë i jepet mundësia zgjedhësve të shfaqin preferencat për alternativën që dëshirojnë në kushtet që ligji nuk mund t'i detyrojë partitë të paraqesin kudo kandidatë. Ajo nuk vjen në kundërshtim me parimet kushtetuese të votës së lirë e të pluralizmit në parlament. Vetë votimi me dy fletë, një për kandidatët e tjetra për subjektet elektorale dhe e drejta e çdo zgjedhësi për të dhënë votën për alternativën e çdo partie edhe kur kjo nuk ka paraqitur kandidatë ose kur ai nuk e miraton kandidatin e saj, shpreh synimin e nenit 64 të Kushtetutës për t'i dhënë mundësitë gjithë partive të konkurrojnë në gjithë vendin e të marrin votat e elektoratit të tyre.

Përsa i përket pretendimit se partitë mund të spekulojnë me kandidatët e pavarur, Kodi Zgjedhor ka ngarkuar komisionet e zgjedhjeve të drejtojnë e kontrollojnë zbatimin e ligjit në procesin zgjedhor. Komisioni Qendror i Zgjedhjeve nxjerr në zbatim të ligjit vendime për pavlefshmërinë ose jo të zgjedhjeve në zona, si dhe udhëzime me fuqi juridike të përgjithshme në gjithë territorin e Republikës për të marrë masat për parandalimin e shkeljeve e për të mbajtur qëndrimin e duhur ndaj tyre.

Pretendimi tjetër i kërkuesit se fjalja e fundit e pikës 3 të nenit 87 të Kodit Zgjedhor duhet të shfuqizohet si antikushtetuese edhe për arsye se ngatërron konceptin subjekt zgjedhor me përkufizimin që jep neni 2 pika 25 e Kodit Zgjedhor për këto subjekte, nuk përbën shkak për antikushtetueshmëri. Pavarësisht nga ndonjë keqkuptim që mund të krijohet nga mënyra e të interpretuarit dhe të zbatuarit në praktikë të termit subjekt zgjedhor, Gjykata Kushtetuese çmon se ai nuk duhet vlerësuar i shkëputur nga kuptimi që mbart në vetvete neni 87 i Kodit Zgjedhor, në raport me nenin 45 pika 4 të Kushtetutës, për të drejtën e shtetasve për të votuar lirisht për atë që dëshirojnë si, dhe me të drejtën e partive politike apo të koalicioneve për të konkurruar pa asnjë kufizim me alternativën e tyre në të gjitha zonat e zgjedhjeve.

Përsa sipër, Gjykata Kushtetuese arriti në përfundimin se kërkesa duhet pranuar për shfuqizimin si të papajtueshëm me Kushtetutën të shkronjës “d” të nenit 66 të Kodit Zgjedhor dhe duhet rrëzuar për shfuqizimin e shkronjës “ç” të nenit 66 e të pikës 3 të nenit 87 të këtij Kodi.

Përsa i përket hyrjes në fuqi të këtij vendimi, Gjykata Kushtetuese, duke iu referuar nenit 132 pika 2 të Kushtetutës dhe nenit 26 të ligjit nr.8577, datë 10.2.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë”, si dhe duke vlerësuar nevojën për zgjidhjen e shpejtë të problemeve të dala në praktikë, arriti në përfundimin se ky vendim duhet të hyjë në fuqi menjëherë.

PËR KËTO ARSYE:

Gjykata Kushtetuese e Republikës së Shqipërisë, duke u bazuar në nenet 131 e 132 të Kushtetutës të Republikës së Shqipërisë si dhe në nenin 72 të ligjit nr.8577, datë 10.2.2000 “Për organizimin dhe funksionimin e Gjykatës Kushtetuese të Republikës së Shqipërisë”, me shumicë votash,

V E N D O S I:

- Shfuqizimin si të papajtueshme me Kushtetutën e Republikës së Shqipërisë të shkronjës “d” të nenit 66 të ligjit nr.8609, datë 8.5.2000 “Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë”.
- Rrëzimin e kërkesës për shfuqizimin e shkronjës “ç” të nenit 66 të Kodit Zgjedhor.
- Rrëzimin e kërkesës për shfuqizimin e pikës 3 të nenit 87 të Kodit Zgjedhor.
- Ky vendim është përfundimtar, i formës së prerë dhe hyn në fuqi menjëherë.

MENDIMI I PAKICËS

Jam për shfuqizimin si antikushtetues të nenit 66, si dhe të fjalisë së fundit të pikës 3 të nenit

87 të ligjit nr.8609, datë 8.5.2000 “Kodi Zgjedhor i Republikës së Shqipërisë”.

Kam arritur në këto përfundime kategorike, duke arsyetuar sa më poshtë:

1. Për nenin 66 të Kodit Zgjedhor

Neni 64 i Kushtetutës, në mënyrë të plotë dhe pa ekuivoke ka përcaktuar sistemin elektoral në Shqipëri (atë të përzier), duke shtjelluar në imtësi pjesën më të rëndësishme e më të komplikuar të këtij sistemi, atë të mënyrës së ndarjes së mandateve nga lista shumëëmërore.

Përse Kushtetuta jonë, në dallim nga mjaft kushtetuta të tjera në botë mori përsipër rregullimin tërësor të sistemit të zgjedhjeve, e shpjegon qartë Raporti i Komisionit të Hartimit të Kushtetutës, ku ndër aktorët kryesorë të tij kanë qenë pikërisht të njëjtët persona përfaqësues të subjekteve të interesuar, të cilët në procesin aktual gjyqësor u përpoqën, por pa argumenta, të mbronin tezën e kundërt.

Në këtë raport të Komisionit thuhet shprehimisht:

“Është fiksuar në tekst formula e zgjedhjeve të Kuvendit, gjë që është bërë deri tani nëpërmjet ligjeve elektorale. Komisioni, pas debatesh të gjata, ka menduar se një hap i tillë është i domosdoshëm për të kapërcyer klimën e mosbesimit politik që zotëron në vend, për të mënjeluar manipulimet në ligjin elektoral në prag të zgjedhjeve, dukuri që është vënë re disa herë dhe që ka pasur pasoja të ndjeshme si në gjeografinë politike të vendit, ashtu dhe në qeverisjen e tij vitet e fundit” (fq.22). Veç kësaj teze, e cila shërben për të kuptuar në rastin në fjalë atë që quhet “ratio legis”, ka dhe argumente të tjerë, në mbështetje të mendimit tim. Kështu, Kushtetuta, në nenin 68 pika 2, autorizon nxjerrjen e ligjit për zgjedhjet duke përcaktuar në mënyrë taksative se çfarë duhet të rregullojë ky ligj konkretisht. Nga këto rregulla, del që të jetë përjashtuar rregullimi i sistemit elektoral, me fjalë të tjera, që Kushtetuta të mos ketë autorizuar ligjin për zgjedhjet që të merret me rregullimin e problemeve të sistemit elektoral. Dhe kjo për arsyen e thjeshtë e të kuptueshme për çdo njeri që do të kuptojë se vetë Kushtetuta e ka rregulluar në mënyrë të plotë këtë aspekt, sa të rëndësishëm, aq dhe burim konfliktesh në realitetin shqiptar.

Antikushtetueshmëria e nenit 66 të Kodit Zgjedhor nuk qëndron thjesht vetëm në anën juridiko-formale që shtjellova më lart, por edhe në themel.

Kërkuesit, në kërkesën e tyre, kanë demonstruar disa përlllogaritje, sipas të cilave ata argumentojnë se zbatimi drejtpërdrejt i nenit 64 të Kushtetutës garanton “raporte sa më të afërta” midis votave të vlefshme të marra për çdo parti apo koalicion me numrin e përgjithshëm të deputetëve të çdo partie - kushti më esencial në zbatimin e formulës të pranuar nga Kushtetuta. Njëkohësisht, po me përlllogaritje ata treguan se formula e pranuar në nenin 66 të Kodit Zgjedhor, jo vetëm në përmbajtje nuk përputhet me Kushtetutën, por (dhe kjo është përcaktuese) nuk garanton “raporte sa më të afërta”. Këto përlllogaritje nuk u goditën për saktësi nga asnjë prej përfaqësuesve të subjekteve të interesuara, si dhe as u kërkua e as u pa e nevojshme nënshtrimi i këtyre përlllogaritjeve një ekspertimi. Për pasojë, për mua si gjyqtar ato duhen pranuar si të sakta.

Në këto kushte, kur neni 66 është një dispozitë që arbitrarisht zëvendëson dispozitën kushtetuese, kur ajo ka dalë jashtë autorizimit kushtetues e për më tepër kur shtrembëron sistemin elektoral të përcaktuar rigorozisht në Kushtetutë, pakicës nuk i mbetet gjë tjetër veç ta konsiderojë atë antikushtetuese e me pasoja për praktikën elektorale. Shfuqizimi i shkronjës “d” të kësaj dispozite nga shumica nuk zgjidhi asnjë problem që ka të bëjë me kushtetutshmërinë e vetë dispozitës.

2. Për fjalinë e fundit të nenit 87 të Kodit

Edhe pse kam kundërshtim në tërësi për pikën 3 të nenit 87 të Kodit, duke qëndruar brenda kufijve të kërkesës, kam mendimin se fjalia e fundit e pikës 3 është antikushtetuese e duhej të anullohej. Që kjo dispozitë është antikushtetuese, më mirë se vetë kërkuesit këtë e argumentoi (padashur) me shpjegimet që dha në seancë gjyqësore përfaqësuesi i Komisionit Qendror të Zgjedhjeve. Sipas tij, fleta e votimit për listat shumëëmërore është e njëjtë në të gjithë vendin, si në formë, edhe në përmbajtje. Me fjalë të tjera, edhe pse parti politike në zona të ndryshme mund të mos përfaqësohen nga kandidatë (të listës njëëmërore), ato do të përfaqësohen në listën shumëëmërore në të gjithë vendin. Pavarësisht se një përmbajtje dhe interpretim i tillë i dispozitës së lartpërmendur po i jep frutet e veta thellësisht negative me të ashtëquajturit “kandidatë të pavarur” për Gjykatën Kushtetuese, interes duhej të kishte fakti se në këtë mënyrë cënohet rëndë sistemi elektoral i pranuar nga neni 64 i Kushtetutës.

Nëse në zona të caktuara, parti të caktuara do të përfaqësohen nominalisht vetëm në listën shumëëmërore, pa pasur kandidatë në listën njëëmërore ose duke paraqitur kandidatë “të pavarur” për

ato parti e në ato zona, sistemi elektoral merr trajtat e plota të sistemit proporcional, duke shtrembëruar sistemin e pranuar nga dispozita e mësipërme kushtetuese (atë të përzierë) dhe duke krijuar e thelluar pabarazitë midis subjekteve elektorale në zgjedhje.

Duke përfunduar doja të theksoja se antikushtetutshmërinë e dispozitave të mësipërme Gjykata duhej ta shihte jo vetëm përsa theksuam më lart, por mbi të gjitha nën prizmin e respektimit të parimeve themelore kushtetuese që duhet të jenë baza e shtetit, midis të cilëve pluralizmi politik zë një vend të posaçëm (neni 3).

Mosshfuqizimi i dy dispozitave të kontestuara, së fundi, do të thosha se krijon shteg për atë që ekzaktësisht ka dashur të mënjanojë Kushtetuta “pasojat e ndjeshme, si në gjeografinë politike të vendit, ashtu dhe në qeverisjen e tij” (Raporti).

A N Ë T A R
A. Karamuço

MENDIMI I PAKICËS

Kam mendim të kundërt me shumicën për këto arsye:

Sipas nenit 3 të Kushtetutës, një ndër elementët që konsiderohen si baza e këtij shteti, i cili ka për detyrë t’i respektojë dhe t’i mbrojë ata, është edhe pluralizmi. Në vazhdim të kësaj dispozite, për mbrojtjen e sistemit pluralist, Kushtetuta në nenin 64 përcakton se 100 deputetë zgjidhen drejtpërdrejt në zona njëemërore ndërsa 40 të tjerët zgjidhen nga listat shumëemërore të partive ose koalicioneve sipas renditjes në to. Në pikën 2 të këtij neni thuhet se numri i përgjithshëm i deputetëve të çdo partie ose koalicioni përcaktohet në raport sa më të afërt me votat e vlefshme të marra prej tyre në të gjithë vendin në raundin e parë të zgjedhjeve.

Por, neni 66 i Kodit Zgjedhor për ndarjen e mandateve plotësuese vendos rregulla të tjera, zbatimi i të cilave të çon në shmangie nga kriteri kushtetues i raportit sa më të afërt dhe në cenim të pluralizmit. Këto shmangie janë më të mëdha në shkronjat “ç” dhe “d” të nenit 66 të Kodit Zgjedhor. Është e vërtetë se Kushtetuta, duke përdorur këtë shprehje, nuk ka parasysh barazinë absolute, gjë që praktikisht është e pamundur, por gjithsesi kërkon raport sa më të afërt dhe jo thjesht raport të afërt. Duke u nisur nga kriteri kushtetues që mbron sistemin pluralist, shmangia që lejon ligji bie në kundërshtim me parimin e zgjedhjeve të lira e të barabarta.

Sipas nenit 64/2 të Kushtetutës, numri i deputetëve të çdo partie dhe koalicioni partish përcaktohet në raport sa më të afërt me votat e vlefshme të marra prej tyre, ndërsa në shkronjën “ç” të nenit 66 të Kodit Zgjedhor, duke bërë përjashtim nga rregulli dhe shmangia nga ky përcaktim kushtetues, bëhet vlerësimi edhe për votat që fitojnë kandidatët e pavarur ose kandidatët e partive që nuk kalojnë pragun përkatës.

Sistemi proporcional, i cili bazohet në ndarjen e vendeve në parlament për subjektet zgjedhore sipas përqindjes së votave të fituara, është i preferuar nga qeverisjet demokratike, sepse u krijon mundësi edhe partive të vogla të përfaqësohen në parlament. Por, për të shmangur përfaqësimin e një numri të madh të partive të vogla që mund të rrezikojë procesin legjislativ me moskrijimin e shumicës, vendoset një përqindje minimale e fitimit të votave në raundin e parë të zgjedhjeve që t’u japë mundësi subjekteve zgjedhore të hyjnë në parlament. Sipas Kushtetutës tonë, ky kufi është 2.5 % për partitë dhe 4 % për koalicionet e partive. Shtete të tjera kanë përqindje të ndryshme, por gjithmonë minimale dhe të përafërta (në Gjermani 5 %, në Austri 4 %, etj.).

Këto kritere kushtetuese (në shtete të tjera edhe ligjore), nuk mund të shkelen, sepse deformohet sistemi i zgjedhjeve dhe prishen ekuilibrat, po të përfaqësohen më shumë se sa duhet parti të vogla në parlament. Ky është i vetmi kufizim kushtetues për partitë e vogla, ndërsa kufizimet e tjera sipas gërmës “ç” të nenit 66 të Kodit Zgjedhor janë antikushtetuese.

Përsa i përket pikës 3 të nenit 87 të Kodit Zgjedhor, fjalja e fundit, siç pretendohet edhe nga kërkuesit, është e pakuptueshme dhe e pazbatueshme, për rrjedhojë dhe antikushtetuese, sepse lë shteg për interpretime të ndryshme e kontradiktore dhe deformon sistemin e zgjedhjeve. Po të mbahet parasysh kuptimi që vetë ligji (Kodi Zgjedhor) i jep subjekteve zgjedhore në nenin 2 pika 25, del më qartë antikushtetutshmëria e pikës 3 të nenit 87 dhe pikërisht të fjalisë së fundit të saj. Në nenin 2/25

thuhet se subjekte zgjedhore janë partitë politike dhe koalicionet e regjistruara në Komisionin Qendror të Zgjedhjeve, si dhe kandidatët e tyre dhe kandidatët e pavarur të regjistruar në Komisionin e Zonës Zgjedhore ose Komisionin e Zgjedhjeve të Qeverisjes Vendore.

Me formulime të tilla të dispozitave ligjore lihet shteg që në praktikë partitë me elektorat më të madh të spekullojnë me kandidatët e tyre, duke i paraqitur si “kandidatë të pavarur”, me qëllim që të fitojnë një numër sa më të madh mandatesh nga lista shumëëmërore. Prandaj, shfuqizimi i kësaj pjese të pikës 3 të nenit 87 është i domosdoshëm për të ndaluar praktika të tilla antikushtetuese dhe për të zbatuar drejt ligjin, sipas të cilit kandidat i pavarur është ai kandidat që nuk mbështetet nga asnjë parti politike.

Shfuqizimi i këtyre pjesëve në nenet 66 e 87 të Kodit Zgjedhor, që kanë të bëjnë me llogaritjen e gabuar të mandateve plotësuese dhe me spekulimin me kandidatët e pavarur, nuk krijon ndonjë boshllëk ligjor. Vetë Kushtetuta, por edhe Kodi Zgjedhor në dispozita të veçanta (siç është edhe nenit 66 shronjat “a, b, c, etj.”), kanë përcaktuar kriteret dhe mënyrën e ndarjes së mandateve plotësuese.

A N Ë T A R
K. Peçi

MENDIMI I PAKICËS

Pajtohem plotësisht me mendimet e shfaqura nga nga zoti Karamuço, rreth qëndrimit që duhej të mbante Gjykata Kushtetuese ndaj kërkesës së partive të vogla, me objekt shfuqizimin si antikushtetues të nenit 66 shkronjat “ç e d” dhe nenit 87/3 të Kodit Zgjedhor.

Për mendimin tim, neni 66 i këtij Kodi duhej të shfuqizohej i tëri. Formulimi i tij i shmanget kërkesave të nenit 64 të Kushtetutës. Mënyra e parashikuar në të për përcaktimin e mandateve shtesë, të çon në rezultate të tjera, të cilat nuk përputhen me ato që do të dilnin po të zbatohesh me korrektësi urdhërimi kushtetues që “numri i përgjithshëm i deputetëve të çdo partie ose koalicioni partish përcaktohet në raport sa më të afërt me votat e vlefshme të marra prej tyre në të gjithë vendin në raundin e parë të zgjedhjeve”.

Kjo mospërputhje midis ligjit në këtë pjesë dhe Kushtetutës është evidente. Gjykata Kushtetuese duhej ta sheshonte këtë kontradiktë, duke shfuqizuar të gjithë nenin 66 të Kodit Zgjedhor. Me shfuqizimin e tij nuk krijohet boshllëk ligjor për vetë faktin se ekziston mundësia e zbatimit të drejtpërdrejtë të pikës 2 të nenit 64 të Kushtetutës.

Jam për pranimin e kërkesës edhe përsa i përket shfuqizimit të pikës 3 të nenit 87 të Kodit Zgjedhor. Përmbajtja e kësaj dispozite vjen përsëri në kundërshtim me sistemin e zgjedhjeve, të sanksionuar në nenin 64 të Kushtetutës.

Kushtetuta, duke parashikuar që vendet në parlament të ndahen jo vetëm sipas sistemit mazhoritar, por dhe atij proporcional, ka pasur për qëllim që në këtë organ të marrin pjesë sa më shumë forca politike, sepse pluralizmi, sipas nenit 3 të Kushtetutës, përbën një nga bazat e këtij shteti.

Partitë e vogla, ndonëse aktualisht ndodhen në minorancë, në kushtet e një shteti demokratik, kanë mundësi që nëpërmjet zgjedhjeve të lira dhe demokratike të kthehen në parti të mazhorancës.

Mirëpo pika 3 e nenit 87 të Kodit Zgjedhor, ashtu siç është formuluar, ka krijuar hapësira që partitë e mëdha të spekullojnë nëpërmjet kandidatëve të pavarur për të eliminuar ose kufizuar të drejtën e partive të vogla që të përfitojnë në ndarjen e mandateve shtesë nëpërmjet sistemit proporcional.

Ky fenomen ka filluar të shfaqet realisht që tani në fazën parazgjedhore. Partia Socialiste dhe Partia Demokratike, si parti me një elektorat më të madh, në ato zona ku kanë siguri se elektorati anon nga ana e tyre, nuk kanë caktuar kandidatë në listat njëëmërore, por kanë shtyrë anëtarët ose simpatizantët e tyre që të regjistrohen si kandidatë të pavarur, duke i mbështetur këta me financime dhe me të gjitha mjetet e tjera të propagandës.

Qëllimi i tyre, siç e kanë deklaruar edhe haptaz, është që të përfitojnë sa më shumë mandate shtesë në kurriz të partive të vogla, pa marrë parasysh se në këtë mënyrë i kundërvihen parimit kushtetues që synon të sigurojë karakterin pluralist të Kuvendit.

Në këto rrethana, Gjykata Kushtetuese në mbështetje të nenit 64 të Kushtetutës, duhej të shfuqizonte këtë dispozitë të nenit 87 të Kodit Zgjedhor dhe, për të mënjeluar këtë fenomen antikushtetues, të orientonte nëpërmjet vendimit të saj, Komisionin Qendror të Zgjedhjeve që ky të nxirrte udhëzime ku të parashikohej që çdo parti politike, për të konkurruar në ndarjen proporcionale si subjekt elektoral, detyrimisht duhet të caktojë më parë kandidatin e saj me siglën e vet në zonën njëemërore. Kjo për arsye se zbatimi i këtij sistemi që është në funksion të detyrimit kushtetues për një Kuvend sa më pluralist, kërkon në mënyrë të domosdoshme që të ekzistojë lidhja midis listës së kandidatëve në zonat njëemërore dhe listës së partive politike që duan të kandidojnë si subjekte për të përfutur në ndarjen e 40 mandateve plotësuese.

A N Ë T A R
Z. Vuci